

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»
Факультет адвокатури та антикорупційної діяльності
Кафедра організації судових,
правоохоронних органів та адвокатури

АДВОКАТУРА: МИНУЛЕ, СУЧАСНІСТЬ ТА МАЙБУТНЄ

**МАТЕРІАЛИ
XV Міжнародної
науково-практичної конференції**

*14 листопада 2025 року,
м. Одеса*

Одеса
«Юридична література»
2025

УДК 347.965(477)(063)
A288

Редакційна колегія:

Н. М. Бакаянова (голова), завідувачка кафедри організації судових,
правоохоронних органів та адвокатури;
С. К. Костенко, професор;
І. О. Кісліцина, доцент;
М. О. Кравченко, доцент;
О. Г. Свіда, доцент;
П. М. Синицин, доцент;
О. О. Храпенко, доцент;
Л. П. Нестерчук, старший викладач;
Р. Р. Щербатий, асистент

Рекомендовано до друку вченою радою Національного університету «Одеська юридична академія» (протокол № 3 від 15 жовтня 2025 р.)

Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє : матеріали XV Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 14 листопада 2025 р.) / редкол.: Н. М. Бакаянова (гол.), І. О. Кісліцина, М. О. Кравченко [та ін.]. — Одеса : Юридична література, 2025. — 664 с.

ISBN 978—966—419—456—0

У збірнику містяться матеріали доповідей XV Міжнародної науково-практичної конференції «Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє», яка відбулася 14 листопада 2025 р. у Національному університеті «Одеська юридична академія». Доповіді учасників присвячені актуальним питанням адвокатури і здійснення адвокатської діяльності в Україні, історії адвокатури, діяльності Національної асоціації адвокатів України, проблемам і перспективам розвитку адвокатського самоврядування, правилам адвокатської етики та юридичній відповідальності адвокатів, зарубіжному і міжнародному досвіду організації та діяльності адвокатури.

УДК 347.965(477)(063)

Відповідальність за зміст та достовірність поданого матеріалу несуть учасники конференції, їхні наукові керівники та рецензенти, які рекомендували ці матеріали до друку.

ISBN 978—966—419—456—0

© Національний університет
«Одеська юридична академія», 2025

9. Адвокат у цивільному процесі — основні принципи та завдання. *Юридична Газета*. 2016. URL:<https://yur-gazeta.com/publications/practice/civilne-pravo/advokat-u-civilnomu-procesi--osnovni-principi-ta-zavdannya-8165.html>

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри юстиції Навчально-наукового інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка *Кухнюк Дмитро Володимирович*

Ніколенко Я. О.

студентка 2-го курсу факультету
прокуратури та слідства (кримінальної юстиції)
Національного університету «Одеська юридична академія»

ГАРАНТІЇ НЕЗАЛЕЖНОСТІ АДВОКАТА ТА ПРОКУРОРА ЯК ЕЛЕМЕНТ СПРАВЕДЛИВОГО ПРАВОСУДДЯ

Незалежність адвоката та прокурора є ключовими передумовами функціонування справедливого правосуддя і дотримання принципу верховенства права. Незалежність гарантує можливість здійснення правничої діяльності без зовнішнього тиску, втручання чи впливу з боку державних органів, політичних структур або приватних осіб. Адвокат, як представник сторони захисту, та прокурор, як представник сторони обвинувачення, мають діяти виключно в межах закону, керуючись професійною етикою, об'єктивністю та принципом змагальності сторін. Саме тому забезпечення їх незалежності є невід'ємним елементом ефективної системи правосуддя, спрямованої на захист прав людини і громадянина. Гарантії незалежності адвокатів і прокурорів відображені як у міжнародних стандартах, так і у національному законодавстві України, де передбачено правові, організаційні та процесуальні механізми, покликані унеможливити будь-яке втручання у їхню професійну діяльність.

Поняття незалежності в адвокатській сфері має як спільні риси, так і суттєві відмінності від аналогічного принципу, що визначає статус прокурорів. Отже, варто окремо проаналізувати, як розкривається поняття незалежності у діяльності прокурора та діяльності адвоката.

Відповідно до положень статті 16 Закону України «Про прокуратуру», незалежність прокурора ґрунтується на сукупності спеціальних правових гарантій, до яких належать: 1) особливий порядок його призначення на посаду, звільнення з посади, притягнення до дисциплінарної відповідальності; 2) порядок здійснення повноважень, визначений процесуальним та іншими законами; 3) заборона незаконного

впливу, тиску чи втручання у здійснення повноважень прокурора; 4) установлений законом порядок фінансування та організаційного забезпечення діяльності прокуратури; 5) належне матеріальне, соціальне та пенсійне забезпечення прокурора; 6) функціонування органів прокурорського самоврядування; 7) визначені законом засоби забезпечення особистої безпеки прокурора, членів його сім'ї, майна, а також інші засоби їх правового захисту [1].

У межах своїх службових повноважень прокурор має діяти виключно в рамках Конституції та чинних законів України, будучи незалежним від будь-якого зовнішнього впливу. Його діяльність не обмежується строком, а припинення можливе лише за наявності законних підстав. Усі органи державної влади, місцевого самоврядування, посадові особи, а також громадяни та юридичні особи повинні неухильно поважати цю незалежність, утримуючись від спроб втручання чи перешкоджання роботі прокурора. Якщо ж така загроза виникає, прокурор має право звернутися до Ради прокурорів України, яка зобов'язана вжити заходів для негайного її усунення [1].

Сутність незалежності прокурора проявляється у кількох ключових елементах: політичній нейтральності, процесуальній самостійності (в тому числі від прокурорів вищого рівня), захисті від незаконного впливу, забороні суміщення професійної діяльності з іншими видами зайнятості та у функціонуванні інститутів прокурорського самоврядування.

У науковій літературі наголошується, що для правильного тлумачення цього принципу необхідно розмежовувати поняття незалежність і неупередженість. Перше має нормативно-правовий характер, адже відображає статус прокурора, його процесуальні права та систему правових гарантій, які забезпечують автономність і захист від зовнішнього впливу. Незалежність формує об'єктивне підґрунтя для прийняття вільних рішень у межах закону.

Натомість, неупередженість характеризує особисту, внутрішню позицію прокурора — його наміри, переконання та психологічний стан під час виконання службових обов'язків. Її зміст полягає у відсутності будь-якої заангажованості або упередження, а також у недопущенні ситуацій, які можуть створити уявлення про підтримку певної сторони процесу. У наукових джерелах зазначається, що поняття «неупередженість» містить суб'єктивний та об'єктивний компоненти, що полягають у запереченні будь-яких проявів особистої заангажованості або упередженості та забезпеченні безпристрасності, тобто закріплення гарантій, що виключають обґрунтований сумнів щодо упередженості та тенденційності певного рішення або дії [2, с. 8]. Перший компонент означає відсутність особистої зацікавленості, симпатій чи антипатій, тоді як другий передбачає наявність таких

правових і організаційних умов, за яких навіть припущення про упередженість є неможливим.

У структурі принципу незалежності прокурора розрізняють зовнішній та внутрішній виміри. Зовнішній виявляється у захисті від будь-якого впливу з боку державних органів, політичних сил, громадських об'єднань чи інших зацікавлених осіб. Саме цей аспект найбільш детально врегульовано чинним законодавством, що передбачає гарантії невтручання сторонніх суб'єктів у діяльність прокуратури.

Внутрішня незалежність стосується самостійності прокурора всередині самої системи. Вона означає, що прокурор під час прийняття процесуальних рішень повинен керуватися власною правовою оцінкою, професійними переконаннями та вимогами закону, а не вказівками вищестоящого керівництва. Керівні посадові особи не мають права втручатися у процес прийняття таких рішень чи вимагати їх узгодження. Отже, внутрішня незалежність обмежує адміністративний вплив як по вертикалі, так і по горизонталі, гарантує самостійність і професійну свободу у виконанні повноважень [3].

Таким чином, незалежність прокурора виступає не лише принципом організації та діяльності прокуратури, але й етичним і правовим фундаментом, який забезпечує об'єктивність, законність і довіру суспільства до інституту правосуддя.

Незалежність адвоката має як спільні риси із незалежністю прокурора, так і свої особливості. Стаття 5 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» закріплює незалежність адвокатури від органів державної влади, місцевого самоврядування та їх посадових осіб. Водночас держава зобов'язана створювати умови, які забезпечують ефективну реалізацію цього принципу [4].

Як зазначає К. М. Северин, основною умовою збереження автономії адвокатури є її повна незалежність від органів державної влади та правоохоронних структур. Ключовою проблемою в цьому контексті є підтримання самоврядного статусу адвокатури як складової громадянського суспільства, що функціонує без державного контролю. Незалежність адвокатури спрямована на забезпечення свободи професійної діяльності адвоката в межах закону, що визначає рамки його дій при наданні правової допомоги.

Важливою гарантією ефективної адвокатської діяльності є процесуальна рівність адвоката з іншими учасниками судового процесу в усіх юрисдикціях — кримінальній, цивільній, господарській чи конституційній. Такий баланс є передумовою реального захисту прав людини, оскільки часто інша сторона має ширші інституційні можливості впливу. Окремо слід відзначити гарантію адвокатської таємниці, що забезпечує конфіденційність відносин між адвокатом і його клієнтом. Закон прямо забороняє вимагати від адвоката, його

помічника, стажиста, чи осіб, що працюють із адвокатом, відомості, які становлять професійну таємницю, крім того, законом заборонено допитувати цих осіб як свідків щодо обставин, що стали відомими під час надання правової допомоги. Внутрішня незалежність адвоката — ще один важливий аспект його професійної автономії. Вона проявляється у здатності діяти неупереджено, не піддаючись матеріальним, політичним чи особистим мотивам. Основою цього виступають морально-етичні якості правника — чесність, справедливість, відповідальність, що закріплені в Правилах адвокатської етики і міжнародних стандартах.

Не менш важливою є незалежність адвоката від клієнта, що забезпечує об'єктивність і професійну дистанцію під час виконання доручення. Адвокат не може ототожнювати себе з клієнтом і повинен діяти виключно в межах закону та професійної етики. Додатковим аспектом є незалежність від ділових партнерів та комерційних структур: будь-який тиск чи економічна зацікавленість у результаті справи суперечать етичним принципам адвокатури й становлять загрозу правам клієнта. Особливу роль у забезпеченні адвокатської незалежності відіграє система адвокатського самоврядування, що функціонує на автономних засадах. Органи адвокатського самоврядування покликані підтримувати високі професійні стандарти, захищати права адвокатів і сприяти розвитку правової культури в державі. Відповідно до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», адвокатура України не знаходиться в підпорядкуванні органів державної влади, а адвокат — не є державним службовцем [5, с. 163]. Отже, органи адвокатського самоврядування можуть взаємодіяти з державними органами та громадськими об'єднаннями на партнерських, але не підпорядкованих засадах.

Отже, незалежність адвокатів і прокурорів має спільне підґрунтя — заборону незаконного втручання, гарантії безпеки, несумісність із певними видами діяльності та розвиток самоврядування. Водночас адвокатура вирізняється специфічними елементами автономії — збереженням адвокатської таємниці, свободою від клієнтського та корпоративного тиску, а також більшою самостійністю, що забезпечує ефективний і справедливий захист прав людини.

Гарантії незалежності адвоката та прокурора виступають фундаментальною умовою здійснення справедливого правосуддя, адже саме від рівня їхньої автономності залежить неупередженість судового процесу, довіра суспільства до судової системи та ефективність захисту прав людини. Українське законодавство, спираючись на міжнародні стандарти, зокрема Основні принципи щодо ролі юристів (ООН) та Рекомендації Ради Європи, закріплює низку механізмів забезпечення професійної незалежності цих суб'єктів — від гарантії

недоторканності та конфіденційності до процедурної самостійності у прийнятті рішень. Проте реальне втілення таких гарантій потребує не лише формальних норм, а й ефективного їх застосування на практиці, що можливе лише за умови послідовного розвитку правової культури, утвердження етичних стандартів і дієвого контролю за дотриманням принципу незалежності у діяльності як адвокатури, так і прокуратури.

Список використаної літератури

1. Про прокуратуру: Закон України № 1697-VII від 14 жовтня 2014 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text>
2. Проневич О. С. Принцип незалежності прокуратури: догматично-правова інтерпретація та правова регламентація. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2014. № 4 (67). С. 6–16.
3. Виконання обов'язків і зобов'язань, взятих Україною при вступі до Організації: Резолюція Парламентської Асамблеї Ради Європи від 26 квітня 2001 р. № 1244. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_603#Text
4. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України № 5076-VI від 05.07.2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17/conv#Text>
5. Северин К. М. Основні елементи принципу незалежності адвокатської діяльності на сучасному етапі. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія Право. Вип. 28. Т. 3. С. 162–165.

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент *Кіслиця Ірина Олександрівна*

Оксентій В. Л.

студентка 4-го курсу юридичного факультету
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

РОЛЬ АДВОКАТУРИ В МЕХАНІЗМІ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ

Захист прав людини є однією з найважливіших основ юридичної професії. Д. М. Белова та М. В. Белова зазначають, що основними ознаками адвокатури, що розкривають її сутність в механізмі надання правової допомоги є: 1) адвокатура виступає окремим правозахисним інститутом; 2) адвокатура активно взаємодіє з органами державної влади та інститутами громадянського суспільства як рівноправний партнер в механізмі захисту прав та свобод людини і громадянина; 3) в межах професійного обов'язку захисту прав та інтересів своїх